

Informe sobre la proposta de declaració de BIC dels Jardins dels Viviers del Reial de València

Autor: Comissió de Llegat Històric i Artístic

Coordinadors: Ricard Bellveser i Carmen Morenilla

Aprovació: Pleno de 30 de abril de 2007 en el monasterio de Santa Maria de la Valldigna

Preámbul

La Comissió de Govern del més de febrer, preocupada pel fet que els únics jardins de la ciutat de València catalogats com a BIC en la categoria de "jardins històrics" siguem els Jardins de Monfort i el d'Ayora, i que els Jardins del Real, emblemàtic per a la ciutat de València, no tinga aquesta categoria i la preceptiva protecció, encarrega a la Comissió de Patrimoni i Llegat Artístic l'estudi del tema i, si és el cas, la preparació d'un informe al respecte, la qual cosa és assumida per la Comissió en la seua sessió del més de març. Després de consultar diversa documentació, part de la qual és citada al final, i de la vista dels jardins, els consellers delegats preparen el present informe.

És probable que la situació física dels Jardins, pared amb el Museu S. Pius V i junt al cauce vell del riu, que tenen diferents graus de protecció, i a l'inici de L'Albereda, fera pensar que els Jardins ja gaudien de protecció suficiente. Magrat eixa probable opinió, el CVC estudia el tema i arriba a les conclusions següents.

Els Jardins del Reial

La documentació existent sobre els Jardins del Real o dels Viviers de València és tan remota com abundant, i tota ella ve a indicar que es tracta d'un dels parcs més antics de la ciutat. Són els Jardins que un dia van rodejar al palau del Real de València, encara que són molt anteriors a este.

El seu nom no procedix de "Reial" en el sentit de relatiu o pertanyent al Rei, sinó que desvela l'existència d'una alqueria mora (raal) que començava en eixa vora

esquerra del riu Guadalaviar, enfront de l'actual Palau del Temple, el nom va ser pronunciat Rahal pels cristians i posteriorment per proximitat fonètica, Reyal o Reial encara que mantenint, en tot moment, el sentit original. Aquell pla es va cridar Pla del Real i el palau que allí es va construir, Palau "del" Reial.

En el segle XI de la nostra era, el Rei moro Abd Al-Aziz, va construir sobre estos terrenys, la seua quinta de recreu Omuya, la qual, després de la conquesta de València pel Rei Jaume I, va ser permutada pel Conquistador per altres terrenys de dins i fora de València, fins i tot uns en Cullera, i la va ampliar de manera que es va transformar a Alcàsser Regi i lloc de descans. La va proveir en 1309 d'una capella per al culte cristià, al capdavant de la qual va posar a Joan Monçó.

Els jardins que la rodejaven van anar creixent i consolidant-se. Pere III, en 1284 va ordenar ampliar i reparar la finca que tant Jaume II com Alfons IV van ocupar habitualment. A base de noves ampliacions el palau va créixer encara que sense un pla d'obra establert. En 1402 Alfonso V va anomenar Bernat Mercader administrador general a les ordes de la Reina Maria que en absència del Rei governava des de València els estats de la Corona d'Aragó. El jardí es va consolidar fins al punt que en 1560 està documentat l'ús d'esta zona com a jardí i com a viver d'arbres.

Este Alcàsser va ser la base del Palau Reial, centre de gran rellevància ja que consta que en ell van viure Juan I, Martín L'Humà, Alfons el Magnànim, els ducs de Calàbria, la virreina senyora donya Germana de Foix i es van hostatjar per temporades els reis Carles I, Felip II o Felip III entre altres personatges.

El palau va ser derruït en 1810, per orde de la Junta Patriòtica de València, davant de la proximitat de l'exèrcit francès, perquè al no poder defensar-lo, es temia que poguera servir de baluard. La Reial Acadèmia de Belles Arts va autoritzar el derrocament i la posterior venda dels seus materials. El triomf francès va ser molt beneficiós per a este pla perquè, segons assenyala Manuel Sanchis Guarner durant l'ocupació francesa, a València es van plantar molts arbres especialment en el solar on estava el Palau reial tras ser derruït, es van iniciar llavors el que hui són Jardins del Real o Vivers. En 1814 el Capità General de València, Francisco Javier Elío,

ordenà amontonar les restes del Paulau i formar dos montícles que voregà d'arbustres i plantes.

L'any 1903 el parc va ser donat a l'Ajuntament de la ciutat perquè ho destinara a viver d'arbres. És un bell jardí molt freqüentat pels valencians. En 1933 es va construir en el seu interior una gran gàbia de pardals. Posteriorment s'han fet nombroses intervencions per adaptar el jardí al tipus de jardí paisagista.

Fauna i flora

Els Jardins del Real, els Vivers, alberguen una gran varietat d'espècies vegetals que recreen diferents ambients i acompanyades per nombroses escultures, fonts, estanys i diverses instal·lacions, com un parc infantil i fins fa uns dies, un zoològic. En Els Vivers es poden distingir unes quantes zones, com el Roserar, un ampli espai circular en el que creixen centenars de roses de variats colors; una frondosa arbreda, estany amb cascada. Abunden els ciprers i llorers, els tanques de retallat boix i murta. En la zona de l'esplanada s'han reconstruït dos típiques barraques valencianes, rodejades exprofés d'un retall d'horta plantat en el seu entorn. També s'han aclimatat una col·lecció extraordinària de begònies, cactus, clavells i altres espècies florals; quenties, ficus, araucàries, pinsaps, ciprers, falagueres, agreuges, figueres de pala, azalees, rododèndrons, cocos, dràcenae, extralixis, colocàsies, paudanes, palmeres, mauritanicas i plàtans americans, entre altres espècies.

En l'actualitat, els jardins dels vivers de València acullen nombroses i molt variades activitats públiques, com el Zoo (en via de canviar de seu), la Fira del Llibre, el Museu de Ciències Naturals i Peleontològic, Dia de la Llengua Valenciana, els festivals d'estiu de la Fira de Juliol, recitals musicals, convencions i altres. Respecte el Museu de Ciències, si bé l'edifici és modern, està inventariat perquè segons el PGOU es tracta d'un immoble amb valor arquitectònic, i el Museu en sí conté unes excel·lents col·leccions científiques. També té valor l'alqueria propera.

Amés a més els jardins es troben a l'inici de L'Albereda, de la qual caldria destacar el tram entre les dues fonts clàssiques, que ha estat referent paisatgístic de

rellevants pintors, lloc tradicional de passeig durant segles i d'activitats festives, per a la que caldria estudiar mesures de protecció.

Proposta

L'article 26 de la Llei 4/1998 d'11 de juny de la Generalitat Valenciana, del Patrimoni Cultural Valencià, estableix les classes de béns d'interés cultural susceptible de ser declarats, i determina per a este cas les figures de Jardí històric i lloc històric, que en ambdós casos s'ajusta als Vivers del Real de València, raó per la qual i estudiats els mèrits d'este Jardí, proposem:

1.- Que els Jardins dels Vivers de València siguen incorporats a l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià.

2.- Que s'inicie l'expedient de declaració de BIC en la seua doble condició de Jardí i de Lloc Històric i que es declare com a tal.

3.-Que es de trasllat d'esta proposta a la Conselleria de Cultura, Educació i Esport i a l'ajuntament de València.

Bibliografia

Monuments desapareguts de la Comunitat Valenciana. Coordinador, Salvador Aldana. Consell Valencià de Cultura.València, 1999. P. 294 i ss.

Manuel Sanchis Guarner. La ciutat de València. Síntesi d' història i geografia urbana. CVC. València, 1997. P. 409 i ss.

Josep Vicent Boira Maiques. La ciutat de València i la seua imatge pública. Valencias. P. 139 i ss.

S/F. Pàgina oficial de l'Ajuntament de València. S/F.